

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

17 octombrie 2013*

„Neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru — Directiva 91/271/CEE — Tratarea apelor urbane reziduale — Hotărâre a Curții prin care se constată o neîndeplinire a obligațiilor — Neexecutare — Articolul 260 TFUE — Sancțiuni pecuniare — Impunere a unei sume forfetare și a unei penalități cu titlu cominatoriu”

În cauza C-533/11,

având ca obiect o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor formulată în temeiul articolului 260 TFUE, introdusă la 19 octombrie 2011,

Comisia Europeană, reprezentată de G. Wils, de A. Marghelis și de S. Pardo Quintillán, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

reclamantă,

împotriva

Regatului Belgiei, reprezentat de C. Pochet și de T. Materne, în calitate de agenți, asistați de M. Neumann, de A. Lepière, de E. Gillet, de J. Bouckaert și de H. Viaene, avocats,

pârât,

susținut de:

Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, reprezentat de C. Murrell, în calitate de agent, asistată de D. Anderson, QC,

intervenient,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul T. von Danwitz, președinte de cameră, și domnii E. Juhász (raportor), A. Rosas, D. Šváby și C. Vajda, judecători,

avocat general: domnul P. Cruz Villalón,

grefier: domnul M. Aleksejev, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 18 aprilie 2013,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

* Limba de procedură: franceza.

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Prin acțiunea formulată, Comisia Europeană solicita inițial Curții:
 - constatarea faptului că, prin neadoptarea măsurilor pe care le impune executarea Hotărârii Curții din 8 iulie 2004, Comisia/Belgia (C-27/03), Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 260 alineatul (1) TFUE;
 - obligarea Regatului Belgiei la plata către Comisie a unei penalități cu titlu cominatoriu în cuantum de 55 836 de euro pe zi de întârziere în executarea Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, începând din ziua pronunțării hotărârii în prezenta cauză și până în ziua executării Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior;
 - obligarea Regatului Belgiei la plata către Comisie a unei sume forfetare de 6 204 euro pe zi, începând din ziua pronunțării Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, și până în ziua pronunțării hotărârii în prezenta cauză sau până în ziua executării Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, dacă executarea are loc înainte de acea dată.
- 2 În ședință, luând în considerare informațiile care i-au parvenit după data de 4 mai 2012, data memoriului în replică în prezenta cauză, Comisia și-a modificat cererea. Astfel, aceasta a solicitat Curții să oblige Regatul Belgiei la plata:
 - unei penalități cu titlu cominatoriu în cuantum de 4 722 de euro pe zi de întârziere în executarea Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, începând din ziua pronunțării hotărârii în prezenta cauză, a cărei valoare trebuie calculată pe baza unor perioade de șase luni, reducând totalul referitor la o astfel de perioadă cu un procent care corespunde proporției reprezentând numărul de echivalente-locuitor (denumit în continuare „EL”) pentru care s-a asigurat conformitatea cu Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior, până la încheierea unei astfel de perioade, în raport cu numărul de EL pentru care nu s-a asigurat conformitatea cu prezenta hotărâre până în ziua pronunțării sale;
 - o sumă forfetară de 6 168 de euro pe zi, începând din ziua pronunțării Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, și până în ziua pronunțării hotărârii în prezenta cauză sau până în ziua executării în întregime a Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, dacă această dată este anterioară.

Cadrul juridic

- 3 Potrivit articolului 1 din Directiva 91/271/CEE a Consiliului din 21 mai 1991 privind tratarea apelor urbane reziduale (JO L 135, p. 40, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 43), astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/15/CE a Comisiei din 27 februarie 1998 (JO L 67, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 201, denumită în continuare „Directiva 91/271”), aceasta reglementează colectarea, tratarea și evacuarea apelor urbane reziduale, precum și tratarea și evacuarea apelor uzate care provin din anumite sectoare industriale. Ea are ca obiect protejarea mediului împotriva deteriorării cauzate de evacuarea de ape urbane reziduale.
- 4 Articolul 2 din directiva menționată definește „ape[le] urbane reziduale” ca fiind „apele menajere uzate sau amestecul de ape menajere uzate cu ape industriale uzate și/sau ape de scurgere”.
- 5 Același articol definește și EL ca fiind „încărcarea organică biodegradabilă cu o cerere biochimică de oxigen în cinci zile (CBO5) de 60 de grame de oxigen pe zi”.

6 Potrivit articolului 3 alineatul (1) din Directiva 91/271:

„Statele membre veghează ca toate aglomerările să fie echipate cu sisteme de colectare a apelor urbane reziduale:

- până la 31 decembrie 2000, pentru cele al căror echivalent-locuitor (EL) este mai mare de 15 000
- și
- până la 31 decembrie 2005, pentru cele al căror EL se situează între 2 000 și 15 000.

Pentru evacuările de ape urbane reziduale în ape receptoare considerate ca «zone sensibile», definite la articolul 5, statele membre asigură instalarea unor sisteme de colectare până la 31 decembrie 1998, pentru aglomerările al căror EL este mai mare de 10 000.

[...]”

7 Articolul 4 din Directiva 91/271 prevede la alineatul (1) următoarele:

„Statele membre veghează ca apele urbane reziduale care intră în sistemele de colectare, înainte de a fi evacuate, să facă obiectul unei tratări secundare sau echivalente, în următoarele împrejurări:

- până la 31 decembrie 2000, pentru toate evacuările care provin de la aglomerări cu EL mai mare de 15 000;
- până la 31 decembrie 2005, pentru toate evacuările care provin de la aglomerări cu EL cuprins între 10 000 și 15 000;
- până la 31 decembrie 2005, pentru evacuările în apele dulci și în estuare, care provin de la aglomerări cu EL cuprins între 2 000 și 10 000.”

8 Articolul 5 din Directiva 91/271 prevede:

„(1) În sensul alineatului (2), statele membre identifică, până la 31 decembrie 1993, zonele sensibile pe baza criteriilor definite la anexa II.

(2) Statele membre veghează ca apele urbane reziduale care intră în sistemele de colectare, înainte de a fi evacuate în zonele sensibile, să facă obiectul unei tratări mai riguroase decât cea descrisă la articolul 4, până la 31 decembrie 1998, pentru toate evacuările care provin din aglomerări cu EL mai mare de 10 000.

[...]

(4) Cu toate acestea, condițiile impuse unei stații de epurare în conformitate cu alineatele (2) și (3) nu se aplică în mod obligatoriu zonelor sensibile, dacă se poate dovedi că procentul minim de reducere a încărcării globale care intră în toate stațiile de epurare a apelor reziduale urbane din această zonă atinge cel puțin 75 % pentru cantitatea totală de fosfor și cel puțin 75 % pentru cantitatea totală de azot.

(5) Pentru evacuările de la stațiile de epurare a apelor urbane situate în bazinele hidrografice corespunzătoare zonelor sensibile și care contribuie la poluarea acestor zone, se aplică alineatele (2), (3) și (4).

[...]”

- 9 Articolul 17 alineatele (1) și (2) din Directiva 91/271 prevede că statele membre stabilesc, până la 31 decembrie 1993, un program de punere în aplicare a Directivei 91/271 și transmit Comisiei informațiile privind acest program până la 30 iunie 1994.
- 10 Conform articolului 17 alineatul (4) din Directiva 91/271, metodele și modelele de prezentare care trebuie adoptate pentru rapoartele privind programele naționale se determină în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 18 din directiva menționată.
- 11 În acest scop, Comisia a adoptat Decizia 93/481/CEE din 28 iulie 1993 privind modelele de prezentare a programelor naționale prevăzute la articolul 17 din Directiva 91/271 (JO L 226, p. 23, Ediție specială, 15/vol. 3, p. 3), care stabilește modelele de prezentare pe care statele membre trebuie să le utilizeze la elaborarea raportului lor final cu privire la programul lor național de aplicare a Directivei 91/271.

Hotărârea Comisia/Belgia

- 12 În dispozitivul Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, Curtea a declarat și a hotărât că, prin neadoptarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative necesare pentru punerea deplină în aplicare a articolelor 3, 5 și 17 din Directiva 91/271, acesta din urmă coroborat cu articolele 3 și 4 din directivă, precum și a Deciziei 93/481, Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 226 CE, precum și al directivei și al deciziei menționate.
- 13 Astfel, Curtea a declarat că Regatul Belgiei a încălcat dispozițiile menționate pentru motivul că 114 aglomerări din Regiunea Flamandă, 60 de aglomerări din Regiunea Valonă, precum și Regiunea Bruxelles-Capitală nu s-au conformat cerințelor Directivei 91/271.

Procedura precontencioasă

- 14 În cadrul controlului executării Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, Comisia a solicitat Regatului Belgiei descrierea măsurilor pe care intenționa să le adopte pentru punerea în aplicare a hotărârii menționate. În lumina răspunsurilor privind cele trei regiuni belgiene, Comisia a adresat acestui stat membru, în primul rând, o scrisoare de punere în întârziere, datată 30 ianuarie 2006, în temeiul articolului 228 CE (devenit articolul 260 TFUE), în măsura în care un foarte mare număr de aglomerări din Regiunea Valonă și din Regiunea Flamandă, precum și Regiunea Bruxelles-Capitală nu erau încă echipate cu sisteme de colectare și cu stații de epurare a apelor urbane reziduale. În plus, Comisia considera că nu era posibil să se verifice dacă stațiile de epurare situate în Regiunea Flamandă funcționau în conformitate cu cerințele Directivei 91/271.
- 15 În al doilea rând, Comisia a trimis statului menționat o scrisoare de punere în întârziere suplimentară, datată 23 octombrie 2007, pentru motivul că un număr încă ridicat de aglomerări din Regiunea Valonă și din Regiunea Flamandă, precum și Regiunea Bruxelles-Capitală nu respectau prevederile Directivei 91/271.
- 16 În urma răspunsurilor privind cele trei regiuni, Comisia a adresat, în al treilea rând, Regatului Belgiei un aviz motivat în temeiul articolului 228 CE, datat 26 iunie 2009, întrucât 20 de aglomerări flamande nu respectau articolul 5 din Directiva 91/271, iar 50 de aglomerări valone și Regiunea Bruxelles-Capitală nu executaseră încă Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior, atât în ceea ce privește obligația de a dispune de un sistem complet de colectare a apelor urbane reziduale, cât și în ceea ce privește obligația de a prevedea o tratare a acestor ape după colectarea lor, obligații stabilite la articolele 3 și, respectiv, 5 din Directiva 91/271. În avizul său motivat, Comisia a solicitat Regatului Belgiei să adopte măsurile impuse pentru a se conforma acestui aviz motivat în termen de două luni de la primirea sa.

- 17 Potrivit Comisiei, din analiza răspunsurilor autorităților belgiene la avizul motivat din 26 iunie 2009, precum și din comunicările lor ulterioare rezulta că statul membru menționat nu executase pe deplin, până la introducerea prezentei acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor, Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior. Astfel, o aglomerare flamandă nu respecta prevederile articolului 5 alineatele (2) și (3) din Directiva 91/271, iar 21 de aglomerări valone și Regiunea Bruxelles-Capitală nu respectau dispozițiile articolului 3 și/sau ale articolului 5 alineatele (2) și (3) din Directiva 91/271.
- 18 În aceste condiții, Comisia a decis să introducă prezenta acțiune.
- 19 Prin Ordonanța președintelui Curții din 18 aprilie 2012, s-a admis intervenția Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord în susținerea concluziilor Regatului Belgiei.

Evoluțiile intervenite în cursul prezentei proceduri

- 20 Trebuie semnalat mai întâi că, în replica sa, Comisia a restrâns și mai mult obiectul litigiului și a solicitat ca neîndeplinirea obligațiilor să fie constatată numai în privința a 13 aglomerări valone și a Regiunii Bruxelles-Capitală.
- 21 Prin scrisoarea din 4 martie 2013, Curtea a solicitat guvernului belgian și Comisiei să furnizeze, până cel târziu la 8 aprilie 2013 inclusiv, informații privind stadiul precis al executării Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, la data de 1 aprilie 2013, indicând aglomerările (precum și valorile EL corespunzătoare) pentru care colectarea, tratarea și evacuarea apelor urbane reziduale nu sunt conforme încă prevederilor Directivei 91/271. Aceste informații trebuiau să indice de asemenea proporțiile totalurilor ca număr de aglomerări și ca valoare EL în raport cu totalurile aglomerărilor și ale valorilor EL neconforme existente la data pronunțării Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior.
- 22 În ședință, Comisia a fost de acord că, în urma informațiilor pe care le-a primit după 4 mai 2012, data memoriului în replică în prezenta cauză, numai în privința a cinci aglomerări nu fuseseră adoptate măsurile care permit conformarea cu obligațiile care decurg din Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior.
- 23 Două dintre aceste cinci aglomerări, și anume Amay și Malmedy, nu ar respecta articolul 3 alineatul (1) și articolul 5 alineatele (2) și (3) din Directiva 91/271. În ceea ce le privește pe celelalte trei, și anume Herve, Bastogne-Rhin și Liège-Sclessin, ele nu ar respecta articolul 5 alineatele (2) și (3) din Directiva 91/271. Ansamblul acestor aglomerări ar reprezenta un total de 225 710 EL neconforme.
- 24 Comisia estimează că, pentru aglomerările Amay și Herve, Regatul Belgiei nu a furnizat date privind calitatea evacuărilor în sensul tabelelor 1 și 2 din anexa I la Directiva 91/271. Pentru celelalte trei aglomerări, și anume Bastogne-Rhin, Liège-Sclessin și Malmedy, acest stat membru nu ar fi furnizat date privind calitatea evacuărilor în sensul tabelelor 1 și 2 din anexa I la Directiva 91/271 pentru o perioadă suficient de lungă.
- 25 Având în vedere aceste elemente, Comisia și-a modificat cererile, astfel cum se arată la punctul 2 din prezenta hotărâre.

Cu privire la neîndeplinirea obligațiilor

Argumentele părților

- 26 Referitor la pretinsa neîndeplinire a obligațiilor, Comisia amintește că, potrivit articolului 260 alineatul (1) TFUE, în cazul în care Curtea constată că un stat membru a încălcat una dintre obligațiile care îi revin în temeiul Tratatului FUE, acest stat este obligat să ia măsurile pe care le

impune executarea hotărârii Curții. În ceea ce privește termenul în care trebuie executată o astfel de hotărâre, Comisia precizează că rezultă dintr-o jurisprudență constantă că interesul legat de o aplicare imediată și uniformă a dreptului Uniunii impune ca această executare să fie începută imediat și să se realizeze în cel mai scurt termen posibil (Hotărârea din 9 decembrie 2008, Comisia/Franța, C-121/07, Rep., p. I-9159, punctul 21 și jurisprudența citată).

- 27 Regatul Belgiei apreciază că, după pronunțarea Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, Regiunea Flamandă, Regiunea Valonă și Regiunea Bruxelles-Capitală au inițiat planuri de investiții foarte importante pentru a asigura executarea acestei hotărâri.
- 28 Astfel, la data ședinței, toate aceste aglomerări ar fi fost prevăzute cu sisteme de epurare și ar fi fost astfel conforme cu hotărârea menționată. Litigiul nu ar avea ca obiect decât proba acestei conformități în privința unui număr de numai cinci aglomerări situate în Regiunea Valonă.
- 29 Regatul Unit apreciază că, în cadrul unor proiecte de infrastructură de mare amploare precum cele în discuție în prezenta cauză, Comisia trebuie să prevadă un termen de executare rezonabil în considerarea unui ansamblu de parametri, cum ar fi conceperea proiectului, realizarea tehnică a acestuia sau natura prevederilor administrative a căror respectare trebuie asigurată. Comisia ar trebui de asemenea, dacă este cazul, să țină cont de evenimente care nu sunt imputabile statului membru vizat, cum ar fi cazurile de catastrofe naturale. Printre elementele care ar permite aprecierea caracterului rezonabil al unui termen s-ar număra procedurile administrative și judiciare prevăzute de dreptul Uniunii și de dreptul național. În sfârșit, Regatul Unit susține că revine Comisiei sarcina de a face dovada că timpul care a fost necesar pentru executarea unei hotărâri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor este nerezonabil.
- 30 Potrivit Regatului Unit, Comisia trebuie să fie dispusă să acorde statului membru vizat un termen rezonabil pentru realizarea nu numai a lucrărilor minime necesare, ci și a unui proiect mai ambițios și benefic mediului pe care un stat membru poate dori să îl realizeze pentru a se conforma unei hotărâri pronunțate în temeiul articolului 258 TFUE.

Aprecierea Curții

- 31 Potrivit articolului 260 alineatul (2) TFUE, în cazul în care consideră că statul membru în cauză nu a luat toate măsurile pe care le impune executarea unei hotărâri a Curții, Comisia o poate sesiza după ce a dat acestui stat posibilitatea de a-și prezenta observațiile, indicând quantumul sumei forfetare sau al penalității cu titlu cominatoriu pe care statul menționat trebuie să o plătească și pe care îl consideră adecvat situației.
- 32 În această privință, data de referință pentru a aprecia existența unei neîndepliniri a obligațiilor în temeiul articolului 260 alineatul (1) TFUE este cea la care expiră termenul stabilit în scrisoarea de punere în întârziere emisă în temeiul acestei dispoziții (Hotărârea din 11 decembrie 2012, Comisia/Spania, C-610/10, punctul 67, precum și Hotărârea din 25 iunie 2013, Comisia/Republica Cehă, C-241/11, punctul 23). Atunci când însă procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor a fost inițiată în temeiul articolului 228 alineatul (2) CE, data de referință pentru a aprecia existența unei neîndepliniri a obligațiilor este data expirării termenului stabilit în avizul motivat emis înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, și anume 1 decembrie 2009 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Comisia/Italia, C-496/09, Rep., p. I-11483, punctul 27).
- 33 Nu se contestă că, la expirarea termenului stabilit în avizul motivat, Regatul Belgiei nu adoptase toate măsurile necesare pentru a se conforma pe deplin obligațiilor care rezultau din Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior.

- 34 În aceste condiții, trebuie să se constate că, prin neadoptarea măsurilor necesare pentru a se conforma Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 260 alineatul (1) TFUE.

Cu privire la sancțiunile pecuniare

Argumentele părților

- 35 Comisia arată că quantumul sumei forfetare solicitate, și anume 6 168 de euro pe zi de încălcare, și quantumul penalității cu titlu cominatoriu, de 4 722 de euro pe zi, au fost stabilite în conformitate cu criteriile prevăzute de Comunicarea din 13 decembrie 2005 privind punerea în aplicare a articolului 228 CE [SEC(2005) 1658], astfel cum a fost actualizată prin Comunicarea Comisiei privind punerea în aplicare a articolului 260 TFUE și actualizarea datelor utilizate pentru calculul sumelor forfetare și al penalităților cu titlu cominatoriu pe care Comisia le va propune Curții de Justiție în cadrul unor proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor [SEC(2010) 923], aplicabilă procedurilor reglementate de articolul 260 alineatul (2) TFUE în temeiul Comunicării Comisiei privind punerea în aplicare a articolului 260 alineatul (3) TFUE (JO 2011, C 12, p. 1), precum și al Comunicării Comisiei din 31 august 2012 privind actualizarea datelor utilizate pentru calculul sumelor forfetare și al penalităților cu titlu cominatoriu pe care Comisia le va propune Curții de Justiție în cadrul unor proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor [C(2012) 6106 final].
- 36 Potrivit Comisiei, quantumul penalității cu titlu cominatoriu pe zi de întârziere trebuia să fie calculat prin înmulțirea quantumului forfetar de bază al penalității cu titlu cominatoriu, și anume 600 de euro pe zi înmulțiți cu coeficientul de gravitate a încălcării, stabilit la 6 (pe o scară de la 1 la 20), cu un coeficient de durată, care este 3 în speță, și cu un factor „n” reprezentând capacitatea de plată a Regatului Belgiei, și anume 5,14. Suma obținută prin aplicarea acestei metode este de 55 512 euro pe zi și ar corespunde unei penalități cu titlu cominatoriu echivalente cu 2 653 000 EL de evacuări neconforme la data depunerii cererii introductive. Or, după cum a arătat Comisia în ședință, aceste evacuări neconforme reprezentau numai 225 710 EL, și anume, înmulțind 225 710 cu 55 512 și împărțind produsul la 2 653 000, un quantum de 4 722 de euro pe zi de încălcare.
- 37 Quantumul sumei forfetare zilnice ar fi rezultatul înmulțirii quantumului forfetar de bază de 200 de euro pe zi cu coeficientul de gravitate a încălcării, stabilit la 6 în speță, și cu acest factor „n”, reprezentând capacitatea de plată a Regatului Belgiei, care se ridică la 5,14.
- 38 Comisia consideră că coeficientul de gravitate reținut în speță este adecvat din cauza faptului că, în materie de mediu, normele încălcate în prezenta cauză au o foarte mare importanță și sunt esențiale pentru bunăstarea cetățenilor, pentru calitatea vieții lor, pentru sănătatea lor, dar și pentru protejarea resurselor naturale și a ecosistemelor.
- 39 Comisia apreciază că consecințele încălcării asupra intereselor generale și individuale sunt deosebit de grave în măsura în care executarea incompletă a Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, afectează calitatea corpurilor de apă de suprafață și a ecosistemelor acvatice și terestre asociate acestora. Consecințele acestei executări incomplete sunt cu atât mai importante cu cât Regatul Belgiei a desemnat întregul său teritoriu drept „zonă sensibilă” și cu cât aceasta poate afecta punerea în aplicare a altor norme de protecție a mediului.
- 40 În schimb, în ceea ce privește factorii care trebuie luați în considerare cu ocazia aprecierii gravității încălcării dreptului Uniunii, Comisia arată că Regatul Belgiei a cooperat în mod loial. În plus, Comisia subliniază că acest stat membru a efectuat importante investiții financiare și materiale pentru realizarea acestor infrastructuri complexe de colectare și de tratare a apelor urbane reziduale.

- 41 Cu toate acestea, Comisia apreciază că măsurile destinate să asigure executarea Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, nu au fost inițiate decât după mai mulți ani de la pronunțarea acestei hotărâri, ceea ce nu ar fi justificat, nici chiar în raport cu amploarea realizării șantierelor propriu-zise.
- 42 În ceea ce privește criteriul referitor la durata încălcării, care, potrivit cererii Comisiei, este relevant numai pentru calculul penalității cu titlu cominatoriu, Comisia arată că s-au scurs peste 71 de luni între hotărârea menționată și decizia de inițiere de către Comisie a unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva Regatului Belgiei, ceea ce justifică un coeficient de durată maxim de 3,0.
- 43 Atât în observațiile sale scrise, cât și în cele orale, Regatul Belgiei arată că nici gravitatea, nici durata încălcării, nici atitudinea cooperantă și diligentă pe care a adoptat-o în cursul procedurii nu justifică obligarea la plata unei sume forfetare sau a unei penalități cu titlu cominatoriu în prezenta cauză. În subsidiar, statul membru menționat contestă metoda de calcul al sumelor menționate.
- 44 În ceea ce privește calculul gravității încălcării, Regatul Belgiei apreciază că, deși obiectivele urmărite de prevederile Directivei 91/271 au un caracter fundamental, consecințele asupra mediului ale neexecutării obligațiilor impuse de această directivă nu au fost evaluate *in concreto*. În Regiunea Valonă și în Regiunea Bruxelles-Capitală, studiile și comentariile aferente ar fi excesive și/sau eronate în ceea ce privește reducerea emisiilor de fosfor, calitatea apelor de suprafață, sănătatea umană, calitatea ecologică a cursurilor de apă, totalul sarcinii poluante colectate și/sau tratate și impactul asupra turismului și a activității economice. Pentru Regiunea Flamandă s-ar fi demonstrat că toate aglomerările mai mari de 10 000 EL dispun de o infrastructură de epurare adecvată.
- 45 În orice caz, dacă Curtea ar avea o părere contrară și ar aplica metoda de calcul reținută de Comisie pentru a determina cuantumul sumei forfetare, coeficientul de gravitate reținut ar trebui în mod necesar să fie substanțial mai mic de 4. Acest coeficient de gravitate ar trebui să ia în considerare în mod obligatoriu dificultățile practice de executare și de interpretare a Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, și pe cele ale evoluției interpretării domeniului de aplicare al Directivei 91/271.
- 46 În ceea ce privește includerea factorului durată în coeficientul de gravitate, Regatul Belgiei contestă factorii reținuți de Comisie pentru determinarea acestui coeficient. Potrivit jurisprudenței Curții, în special Hotărârea din 31 martie 2011, Comisia/Grecia (C-407/09, Rep., p. I-2467), precum și Comunicării Comisiei SEC(2005) 1658, astfel cum a fost actualizată, criteriile privind gravitatea și durata neîndeplinirii obligațiilor trebuie să fie determinate în mod strict separat.
- 47 În ceea ce privește durata încălcării, Regatul Belgiei consideră că cele trei regiuni belgiene au trecut imediat după pronunțarea Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, la adoptarea de măsuri în vederea executării acesteia și că în mod eronat Comisia a invocat faptul că anumite șantiere nu au fost inițiate decât după mai mulți ani de la pronunțarea acestei hotărâri. Având în vedere dificultățile considerabile pe care le implică executarea completă a hotărârii menționate, durata lipsei complete de conformare cu Directiva 91/271 nu poate fi considerată în niciun caz excesivă, iar coeficientul de gravitate a încălcării ar trebui redus la 1 în raport cu durata acesteia.
- 48 Punctul de plecare pentru calculul sumei forfetare nu ar putea în niciun caz să fie plasat în ziua pronunțării hotărârii de constatare a primei neîndepliniri, întrucât aceasta nu putea, în orice caz, să fie deja executată la această dată, ci ar putea să înceapă de la un termen rezonabil pentru executarea sa.

Aprecierea Curții

Cu privire la suma forfetară

- 49 În ceea ce privește suma forfetară, trebuie amintit că, potrivit articolului 260 alineatul (2) primul paragraf TFUE, Comisia indică în propunerea sa o sumă pe care o consideră „adecvată situației”. Exercitarea competenței Curții este ghidată de asemenea de luarea în considerare a tuturor împrejurărilor cauzei care îi sunt prezentate.
- 50 Potrivit jurisprudenței, eventualitatea unei astfel de sancțiuni și stabilirea cuantumului eventual al sumei forfetare trebuie, în fiecare speță, să depindă de ansamblul elementelor pertinente legate atât de caracteristicile neîndeplinirii obligațiilor constatate, cât și de atitudinea proprie a statului membru vizat de procedura inițiată în temeiul articolului 260 TFUE (a se vedea Hotărârea din 25 iunie 2013, Comisia/Republica Cehă, citată anterior, punctul 41 și jurisprudența citată).
- 51 Dispoziția respectivă investeste în această privință Curtea cu o largă putere de apreciere în scopul de a decide dacă trebuie sau nu trebuie aplicată o astfel de sancțiune și de a stabili, dacă este cazul, cuantumul acesteia. În special, obligarea unui stat membru la plata unei sume forfetare nu poate avea un caracter automat (a se vedea Hotărârea Comisia/Republica Cehă, citată anterior, punctul 42 și jurisprudența citată).
- 52 În acest scop, propunerile Comisiei nu pot fi obligatorii pentru Curte și nu au decât un caracter orientativ. De asemenea, linii directoare în materia obligării la plata unor sume forfetare, precum cele prevăzute de Comunicarea SEC(2005) 1658 a Comisiei, astfel cum a fost actualizată, pe care această instituție a invocat-o în prezenta cauză, nu sunt obligatorii pentru Curte, ci pot contribui la garantarea transparenței, a caracterului previzibil și a securității juridice în privința acțiunii întreprinse de Comisie (a se vedea Hotărârea Comisia/Republica Cehă, citată anterior, punctul 43 și jurisprudența citată).
- 53 În aceste împrejurări, Curții îi revine sarcina ca, în cadrul exercitării puterii sale de apreciere, să fixeze cuantumul sumei forfetare astfel încât aceasta să fie, pe de o parte, adaptată împrejurărilor și, pe de altă parte, proporțională cu neîndeplinirea obligațiilor constatată, precum și cu capacitatea de plată a statului membru în cauză. Printre factorii relevanți în această privință se numără elemente precum perioada în care continuă neîndeplinirea obligațiilor după pronunțarea hotărârii de constatare și gravitatea încălcării (a se vedea Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior, punctele 143 și 144, precum și jurisprudența citată).
- 54 În ceea ce privește durata încălcării, trebuie să se constate că neîndeplinirea obligațiilor constatată în Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior, a durat aproape 9 ani, ceea ce este excesiv, chiar dacă trebuie recunoscut că sarcinile care trebuiau să fie executate necesitau o perioadă semnificativă de mai mulți ani, iar executarea Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, trebuie considerată avansată, chiar aproape încheiată.
- 55 În ceea ce privește gravitatea încălcării, trebuie arătat că Directiva 91/271 urmărește protejarea mediului. Clasând în întregime teritoriul său ca „zonă sensibilă”, conform articolului 5 alineatul (1) din directiva menționată și anexei II la aceasta, Regatul Belgiei a recunoscut necesitatea unei protecții sporite a mediului pe teritoriul său. Or, lipsa tratării apelor urbane reziduale constituie o atingere adusă mediului.
- 56 În plus, atunci când neexecutarea unei hotărâri a Curții este de natură să prejudicieze mediul, a cărui protecție face parte din înseși obiectivele politicii Uniunii, astfel cum reiese din cuprinsul articolului 191 TFUE, o asemenea neîndeplinire a obligațiilor prezintă un grad deosebit de gravitate (Hotărârea din 19 decembrie 2012, Comisia/Irlanda, C-279/11, punctul 72 și jurisprudența citată).

- 57 Trebuie amintit totuși că numărul de aglomerări pentru care statul membru pârât nu a făcut, la data ședinței, dovada conformității cu Directiva 91/271 nu reprezintă decât o parte relativ mică din numărul total de aglomerări care au făcut obiectul Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior.
- 58 În ceea ce privește observațiile Regatului Belgiei și ale Regatului Unit potrivit cărora Comisia ar trebui să ia în considerare, în cadrul unor proiecte de infrastructură de mare amploare precum cele din speță, un termen de executare rezonabil, în funcție de amploarea și de dificultatea realizării acestor proiecte, durata încălcării neîncepând să fie apreciată decât la expirarea acestui termen, trebuie constatat că este cert că data de 26 august 2009 stabilită în avizul motivat nu trebuie considerată prematură sau nerezonabilă.
- 59 Reiese din dosarul prezentat Curții că Regatul Belgiei a făcut importante eforturi de investiții pentru executarea Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, și a făcut progrese considerabile. Progresele Regatului Belgiei erau deja substanțiale la expirarea termenului stabilit în avizul motivat.
- 60 În plus, trebuie subliniat că Regatul Belgiei a cooperat pe deplin cu Comisia în cursul procedurii.
- 61 În consecință, Curtea consideră că ansamblul elementelor de fapt și de drept care însoțesc încălcarea constatată constituie un indiciu în sensul că prevenirea efectivă a repetării în viitor a unor încălcări similare ale dreptului Uniunii este de natură să necesite adoptarea în speță a unei măsuri disuasive precum impunerea unei sume forfetare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 decembrie 2012, Comisia/Irlanda, C-374/11, punctul 48 și jurisprudența citată).
- 62 Având în vedere elementele și considerațiile care precedă, Curtea consideră că se va face o justă apreciere a împrejurărilor cauzei prin stabilirea cuantumului sumei forfetare pe care Regatul Belgiei va fi obligat să o achite la 10 milioane de euro.
- 63 În consecință, se impune obligarea Regatului Belgiei la plata către Comisie, în contul „Resurse proprii ale Uniunii Europene”, a unei sume forfetare de 10 milioane de euro.

Cu privire la penalitatea cu titlu cominatoriu

- 64 Potrivit unei jurisprudențe constante, impunerea unei penalități cu titlu cominatoriu nu se justifică, în principiu, decât în măsura în care neîndeplinirea unor obligații care rezultă dintr-o hotărâre anterioară continuă până la examinarea faptelor de către Curte (Hotărârea din 19 decembrie 2012, Comisia/Irlanda, citată anterior, punctul 33 și jurisprudența citată).
- 65 Este necesar să se constate în speță că, la data ședinței, măsurile necesare pentru executarea Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, nu erau încă integral adoptate.
- 66 În aceste condiții, Curtea consideră că obligarea Regatului Belgiei la plata unei penalități cu titlu cominatoriu constituie un mijloc financiar adecvat pentru a asigura executarea integrală a Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior (a se vedea Hotărârea din 19 decembrie 2012, Comisia/Irlanda, citată anterior, punctul 35 și jurisprudența citată).
- 67 În schimb, dată fiind evoluția continuă spre o executare completă a Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, recunoscută de asemenea de Comisie, nu este exclus ca, la data pronunțării hotărârii în prezenta cauză, Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior, să fie executată în întregime. Astfel, penalitatea cu titlu cominatoriu nu este aplicată decât în cazul în care neîndeplinirea obligațiilor persistă la data pronunțării hotărârii în prezenta cauză.

- 68 Trebuie amintit că revine Curții, în exercitarea puterii sale de apreciere în materie, sarcina de a stabili penalitățile cu titlu cominatoriu astfel încât acestea să fie, pe de o parte, adaptate împrejurărilor și, pe de altă parte, proporționale cu neîndeplinirea obligațiilor constatată, precum și cu capacitatea de plată a statului membru în cauză (a se vedea Hotărârea din 19 decembrie 2012, Comisia/Irlanda, C-374/11, citată anterior, punctul 36 și jurisprudența citată).
- 69 În cadrul aprecierii Curții, criteriile de bază care trebuie luate în considerare pentru a asigura natura coercitivă a penalităților cu titlu cominatoriu în vederea aplicării uniforme și efective a dreptului Uniunii sunt, în principiu, durata încălcării, gradul său de gravitate și capacitatea de plată a statului membru în cauză. Pentru aplicarea acestor criterii, Curtea trebuie să țină seama în special de consecințele neexecutării asupra intereselor private și publice în cauză, precum și de existența urgenței ca statul membru respectiv să se conformeze obligațiilor sale (a se vedea Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior, punctul 119 și jurisprudența citată).
- 70 În speță, trebuie arătat că Comisia sugerează luarea în considerare, pentru calculul cuantumului penalității cu titlu cominatoriu, reducerea progresivă a numărului de EL neconform cu cerințele Directivei 91/271, ceea ce ar permite să se țină cont de progresele realizate de Regatul Belgiei în vederea executării Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, și de principiul proporționalității.
- 71 Trebuie arătat că, în ședință, Comisia a susținut că numărul de EL neconform la data cererii introductive, și anume la 19 octombrie 2011, era de 2 653 000 EL și că la data ședinței, și anume la 18 aprilie 2013, se ridica la 225 710 EL.
- 72 Ținând seama de ansamblul împrejurărilor din prezenta speță, inclusiv de elementele și considerațiile care figurează în partea din prezenta hotărâre intitulată „Cu privire la suma forfetară”, Curtea consideră că impunerea unei penalități cu titlu cominatoriu în cuantum de 4 722 de euro pe zi este adecvată.
- 73 În ceea ce privește periodicitatea penalității cu titlu cominatoriu, în conformitate cu propunerea Comisiei, dat fiind că furnizarea probei conformității cu Directiva 91/271 poate necesita un anumit timp și pentru a se ține cont de eventualul progres realizat de statul membru pârât, Curtea consideră adecvat ca penalitatea cu titlu cominatoriu să fie calculată pe baza unor perioade de șase luni, reducând totalul referitor la astfel de perioade cu un procent care corespunde proporției reprezentând numărul de EL pentru care s-a asigurat conformitatea cu Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior.
- 74 Prin urmare, se impune ca Regatul Belgiei să fie obligat la plata către Comisie, în contul „Resurse proprii ale Uniunii Europene”, a unei penalități cu titlu cominatoriu de 859 404 euro pe semestru de întârziere în punerea în aplicare a măsurilor necesare pentru a se conforma Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, începând de la data pronunțării prezentei hotărâri și până la executarea completă a Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, al cărei cuantum efectiv trebuie calculat la finalul fiecărei perioade de șase luni, reducând totalul referitor la astfel de perioade cu un procent care corespunde proporției reprezentând numărul de EL pentru care s-a asigurat conformitatea cu Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior, până la finalul unei astfel de perioade în raport cu numărul de EL neconform cu prezenta hotărâre la data pronunțării sale.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 75 Potrivit articolului 138 alineatul (1) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Regatului Belgiei la plata cheltuielilor de judecată, iar neîndeplinirea obligațiilor a fost constatată, se impune obligarea acestuia la plata cheltuielilor de judecată. Conform articolului 140 alineatul (1) din același

regulament, potrivit căruia statele membre care au intervenit în litigiul suportă propriile cheltuieli de judecată, trebuie să se decidă că Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord suportă propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară și hotărăște:

- 1) Prin neadoptarea tuturor măsurilor necesare pe care le impune executarea Hotărârii din 8 iulie 2004, Comisia/Belgia (C-27/03), prin care se constată neîndeplinirea de către Regatul Belgiei a obligațiilor rezultate din articolele 3 și 5 din Directiva 91/271/CEE a Consiliului din 21 mai 1991 privind tratarea apelor urbane reziduale, astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/15/CE a Comisiei din 27 februarie 1998, acest stat membru nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 260 alineatul (1) TFUE.
- 2) Obligă Regatul Belgiei la plata către Comisia Europeană, în contul „Resurse proprii ale Uniunii Europene”, a sumei forfetare de 10 milioane de euro.
- 3) În cazul în care neîndeplinirea obligațiilor constatată la punctul 1 persistă în ziua pronunțării prezentei hotărâri, obligă Regatul Belgiei la plata către Comisia Europeană, în contul „Resurse proprii ale Uniunii Europene”, a unei penalități cu titlu cominatoriu de 859 404 euro pe semestru de întârziere în punerea în aplicare a măsurilor necesare pentru a se conforma Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, începând de la data pronunțării prezentei hotărâri și până la executarea completă a Hotărârii Comisia/Belgia, citată anterior, al cărei quantum efectiv trebuie calculat la finalul fiecărei perioade de șase luni, reducând totalul referitor la astfel de perioade cu un procent care corespunde proporției reprezentând numărul de echivalente-locuitor pentru care s-a asigurat conformitatea cu Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior, până la finalul unei astfel de perioade în raport cu numărul de echivalente-locuitor neconform cu prezenta hotărâre la data pronunțării sale.
- 4) Obligă Regatul Belgiei la plata cheltuielilor de judecată.
- 5) Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord suportă propriile cheltuieli de judecată.

Semnături